

VIKTOR DYK - KRYSAŘ

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

historická novela (próza, epika)

Literární směr:

poprvé uceleně vydáno r. 1915 (dílo vycházelo pod jiným názvem již v letech 1911-12 v časopise Lumír) – střední období autorovy tvorby; podruhé vydáno s úpravami v roce 1923; česká moderna

Slovní zásoba:

spisovná čeština; časté jsou personifikace (připisování lidských vlastností neživým věcem)

Stylistická charakteristika textu:

dialogy i monology; propracované popisy

Vypravěč:

vypravěčem je sám autor – vnější nezávislý pozorovatel děje (-er forma)

Postavy:

KRYSAŘ: chladnokrevný a tajemný samotář; jediná Agnes v něm dokáže probudit city; AGNES: prostá vesničanka, mladá a velice krásná; JÖRGEN: chudý a prostší rybář, kterému trvá déle, než něco pochopí; lidé si z něj utahují a dělají mu naschvály; RADNÍ: obyvateli města uznávání, ale uvnitř zlomyslní lidé, kteří nedrží slib; aj.

Děj:

děj se odehrává v německém městečku Hameln, kam je povolán krysař, aby zahubil místní krysy → zoufalí radní souhlasí s peněžní odměnou → krysař se ve městě zamiluje do dívky Agnes, která je prvním člověkem, který opětuje jeho city → ostatní ho, stejně jako prostšího rybáře Jörgena, považují za méněcenného → krysař vykoná svou práci (vyvede svou píšťalou krysy z města a navede je do propasti) → radní mu však nechtějí zaplatit plnou částku, protože se domnívají, že neodvedl příliš těžkou práci → krysař se s nimi pohádá a navíc zjišťuje, že jeho milá Agnes čeká dítě s Kristiánem → znechucený odchází z města, ale brzy se kvůli lásce k Agnes vrací → po návratu zjistí, že Agnes mezitím ze zoufalství spáchala sebevraždu → kvůli promarněné lásce a znechucení nad společností všechny obyvatele města odvádí pomocí své magické píšťaly do propasti, kde všichni umírají → dobrovolně umírá i on sám → jediný, kdo přežije, je slabomyslný rybář Jörgen → vše mu dojde až druhý den a chystá se tedy skočit za ostatními do propasti, ale najde opuštěné novorozence, kterého se ujímá a snaží se mu najít matku

Kompozice:

chronologická kompozice vyprávění – přímá návaznost děje

Prostor:

německé městečko Hameln

Čas:

ve středověku (původní německá pověst, ze které Dyk vycházel, se odehrává ve 13. století)

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

kritika společnosti – falešné předsudky a morální chyby; kritika a zesměšnění měšťanů

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

mohutný hospodářský rozvoj (po roce 1865); 1. otevření Národního divadla v Praze (1881); 2. otevření Národního divadla po předchozím požáru (1883); probíhá 1. světová válka (1914-1918)

Základní principy fungování společnosti v dané době:

značné vlastnictví

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Antonín Dvořák (1841-1904); MALBA: Alfons Mucha (1860-1939); MIKOLÁŠ ALEŠ (1852-1913); VOJTĚCH HYNÁJS (1854-1925) – autor opony Národního divadla; JOSEF ČAPEK (1887-1945); FRANTIŠEK KUPKA (1871-1957); MAX ŠVABINSKÝ (1873-1962); SOCHARSTVÍ: JOSEF VÁCLAV MYSLBĚK (1848-1922)

Kontext literárního vývoje:

probíhalo období české moderny ovlivněné symbolismem

AUTOR

Život autora:

Viktor Dyk (1877-1931) – český básník, prozaik, dramatik, publicista a politik, v mládí představitel tzv. generace anarchistických buřičů; nar. se v Pšovce u Mělníka → gymnázium v Praze (jeho učitelem zde byl Alois Jirásek) → práva na UK → poté novinářem a spisovatelem → od r. 1907 (až do smrti) se podílel na časopise Lumír → r. 1911 začal být politicky aktivní → za 1. svět. války byl součástí protirakouského odboje a byl vězněn za anarchistickou literární činnost (1916-17) → od r. 1918 byl redaktorem Národních listů a podílel se na založení politické strany Československá národní demokracie → ve volbách r. 1920 byl zvolen poslancem → od r. 1925 byl senátorem (až do smrti) → r. 1928 se oženil → zemřel r. 1931 na mrtvici při plavání v Jaderském moři (Chorvatsko); ZAJÍMAVOSTI: patřil mezi hlavní odpůrce a kritiky prvorepublikové hradní politiky a jejích hlavních představitelů, T. G. Masaryka a Edvarda Beneše; byl vášnivým šachistou

Vlivy na dané dílo:

staroněmecká pověst o krysařovi; romantismus; symbolismus

Vlivy na jeho tvorbu:

anarchismus; později pravicové názory a nacionalismus; Miguel de Cervantes y Saavedra

Další autorova tvorba:

tvoril zejména poezii, drama i prózu, okrajově také politická díla nebo vlastní paměti; POEZIE: Satiry a sarkasmy; Milá sedmi loupežníků; Okno; aj.; DRAMA (divadelní hry): Zmoudření Dona Quijota; Posel; Ondřej a drak; PRÓZA: Prsty Habakukovy; Můj přítel Čehona; vytvořil také známé libreto (scénický námět) k opeře Leoše Janáčka Věleť pana Broučka

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

FILM: Krysař (čs. loutkový film; 1985) – dabing: Oldřich Kaiser, Jiří Lábus, aj.; Krysař (český film; 2003) – režie: F. A. Brabec; hrají: Ester Geislerová, Richard Krajčo, Petr Jákl, aj.; MUZIKAL: Krysař (český muzikál; 1996) – tvůrci: Daniel a Mirjam Landovi

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

dílo zcela jistě podpořilo autorovu značnou popularitu

Dobová kritika díla a její proměny:

dílo je kvalitativně stavěno na vrchol autorovy tvorby

Aktuálnost tématu a zpracování díla:

téma morálně zkažené společnosti (nehledě na historické podání díla) je i dnes bezpochyby velice aktuální

novela - próza spíše kratšího rozsahu; většinou se zaměřuje na jeden zcela jasný, ale i přesto poutavý příběh; typická je závěrečná pointa

modernismus - umělecké hnutí, které vzniklo jako vzpoura proti tradicím; např. Franz Kafka

symbolismus - umělecké hnutí; VZNIK: na konci 19. století ve Francii → největší rozmach na přelomu 19. a 20. století; CÍL: zobrazení věcí, které nelze vysvětlit racionálně (reakce na konkrétnost naturalismu); staví na symbolice

anarchismus - ideologie, která usiluje o společnost bez jakékoli lidské hierarchie se značnou lidskou svobodou, např. bez politické moci; z anarchismu vycházela generace anarchistických buřičů, do které patřili např. Viktor Dyk nebo Fráňa Šrámek

romantismus - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1. pol. 19. stol. a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedělová) poezie, lyricko-epické žánry, ale také román, aj.; ZNAKY: konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím; PŘEDSTAVITELÉ: George Gordon Byron, Percy Bysshe Shelley, Mary Shelleyová, Walter Scott, sestry Brontëovy (Charlotte, Emily a Anne), Robert Louis Stevenson, Oscar Wilde, bratři Grimmové, Heinrich Heine, Victor Hugo, Stendhal, Alexandre Dumas starší, Alexander Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Hans Christian Andersen, aj.